

SEYYİD ŞERİF CÜRCÂNÎNİN VAR - OLANLARIN DERECELERİ RİSALESİ¹

Yrd. Doç. Dr. Recep DURAN

Aristoteles, *Metafiziğinde* "varlık"¹, ve münhasıran da varlık çeşitlerini incelemiştir.² O, varlığı, bir defa 1. "ilineksel anlamda varlık" ve 2. "Özü gereği varlık" diye; bir defa da 1. "Bilfiil varlık" ve 2. "Bilkuvve varlık" olarak ayırmıştır.

"Bilfiil (actuel) varlık", varlık olmak bakımından elbette ki "bilkuvve (potansiyel) varlık"tan *akvâdır*. Bu *sıralama* (derecelendirme)-da herhangi bir problem bulunmamaktadır. "Mâhiyet" de bu anlamda olmak üzere bir varlıktır, yani "bilkuvve" varlıktır.

Ancak problem "bilfiil varlık"m derecelendirilmesinde, özellikle İslâm Dünyasında, Tanrı'nın varlığının ne türden bir varlık olduğu söz konusu olduğunda birtakım güçlükler arzemektedir. İslâm Dünyasında Alaattin Ali Tûsî'nin bize aktardığına göre, Ebu'l-Hasan el-Eş'arî ve kendisini takip edenler hariç Din ve Mezhep Sahipleri (Milliyûn) Tanrı'nın *varlığından* ayrı *mâhiyetinin* varlığını kabul etmişler, *felâsife* ise bunu reddetmiş ve Tanrı'nın Zâtı'nın, kendisiyle kâim mücerret varlık olduğuna ve O'nun "mümkünler" gibi "mâhiyetine eklenmiş varlık"la var-olan bir varlık olmaktan münezzehe olduğuna inanmışlardır.³

1 Bu çalışma kendi başına müstakil bir amacı bulunan bir çalışma olmaktan ziyade, adı henüz konmuş olmasa da, "XIV-XV. yüzyıllarda İslâm Dünyasında Varlık Anlayışları" diye adlandırılabilir olan daha kapsamlı bir çalışmanın parçalarından biri kabul edilirse düşünülen amacına daha uygun olarak değerlendirilmiş olur.

2 "Delta Kitabı" (V. Kitap), 1017a 6-1017b 8. Esasında daha Aristoteles'te "vardır" sözcüğünün *eşit* olarak yüklenmediği ifade edilmişti: ".nasıl ki "vardır" sözcüğü aynı anlamda olmamakla birlikte bütün kategorilere aitse.." (*Metafizik*, 1030a 20): ".kategoriler tözle ne aynı anlamda vardırırlar, ne de öte yandan onlarla töz arasında yalnızca bir eşeslilik mevcuttur" (*Metafizik*, 1030 a 35; "Varlık"ın farklı anlamları.." (*Metafizik*, 1030 b 6).

3 A. Ali Tûsî, *Tehâfütül-Felâsife (Kitabu'z-Zuhr)*, çev. Dr. R. Duran, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1990, s. 119.

İmdi, bu nokta-i nazardan, Tanrı ile yaratıkları arasında "varlık" olmak bakımından bir ayırım yapılması gerekmektedir. Çünkü "varlık" teşkik ile söylenen⁴ bir şeydir, ve teşkik ile söylenen bir şeyin fertlerinin hakikatte eşit olmaları caiz değildir, hattâ bu eşitlik tevâtu" ile söylenmesi halinde bile gerekmez.⁵

Bu yüzden, bu ayırımı, bu "karşı karşıya konuş"u ortadan kaldırmak için "varlık"m itibarı olduğu ileri sürülerek⁶ varlığın birliği tezi ortaya atılmış ve farklılıkların bir tek şeyin "itibarî belirleme" ve "kayıtlar"la çoklaştığı ileri sürülerek, benzetmeyle, "dalgalar"ın gerçekte varlık olmadığı, gerçekten varlığın "deniz olduğu", fakat bunun dalgalar suretinde "zuhur" ettiği ileri sürülmüştür. Ancak, hattâ bu görüşün sahibi tarafından bile "akıl tavrı dışında"⁷ kabul edildiği için özellikle *Kelâmcılar (Mütakellimîn)* tarafından pek kabul görmemiş,⁸ hattâ bu benzetme ve yaklaşıma bir şeyin kendisiyle sıfatlanmasının mümkün olamayacağı ileri sürülerek karşı çıkılmıştır.⁹

4 Aynı anlamda olmak üzere *ıştıkâle yükleme*: Bir terim birçok ferde eşit olarak yükleniyor ise bu durumda *müşekkik* bir terimdir. "Varlık" terimi müşekkik bir terimdir, çünkü bu terim yüklendiği bütün fertlere *tek anlamlı* olarak yüklenmez. Çünkü meselâ bu terim hem öz, hem ilinek hakkında tasdik edilir. Ama özün varlığı ilineğin varlığından farklı bir varlıktır. Nitekim özün varlığı ilineğin varlığından önce gelir. Mukabili *tevâtu'* ile yüklemedir. Bu, külli'nin bir şeye, fertlerine eşit olarak yüklenmesidir (Kemal Paşazade, *Haşiye ale'l-Tehâfüt*, çev. Doç. Dr. A. Aslan, Kültür Bak. Yay., İstanbul, 1987, s. 419, 6. not.; Tahânevi, *Keşşâf-ı İslâhât-ı Fünûn (Dictionnaire of the Technical Terms)*, Biblioteca Indica, Old Series, Kalkûta 1862'den ofset basım, İstanbul 1984, c. I, s. 80; Cürçânî, *Tahrîfat*, neşr. G. Flügel, Lipsiae 1845, s. 60-61). "Tevâtu'" ve "teşkik" bir mantıksal formun, mantıksal bir münasebetin varlığa uygulanması mıdır, yoksa varlığa ait bir özelliğin mantıksallaşması mıdır? sorusu varlık problemiyle uğraşan biri için ilgilenilmesi gereken bir problemidir.

5 Bkz. 4 no'lu not.

6 Kemal Paşazade, *Haşiye ale'l-Tehâfüt*, çev. A. Aslan, s. 469.

7 Bu tavrın, bu yaklaşımın "akıl tavrı dışında" oluşu ve ancak "mükâsefe" ve "müşahede" ile bilinebileceği hakkında bkz. Ali Tûsî, *Tehâfütü'l-Felâsife*, s. 131; ve Cürçânî'nin burada incelenen risalesinin Farsçası (Arapçasından daha geniş ve bazı şiirler eklenerek genişletilmiş bir başka risalesi) *Der Beyân-ı Merâtib-i Meviüdât* adlı eseri. Ankara Milli Kütüphane, Yazmalar Böl. FB 136 / 4, 60a-65b. (Bkz. *Millî Kütüphane Yazmaları Katalogu*, II, 830).

8 Meselâ Hocaazâde, Kemal Paşazade, Ali Tûsî gibi düşünürler.

9 AH Tûsî, *Tehâfütü'l-Felâsife*, s. 133'te "bir şeyin kendisiyle sıfatlanması" hakkında, ve Cürçânî'nin örneğinde olduğu gibi "ışığın aydınlık oluşu" hakkında şunları söylemektedir: "Sizin 'Işık karanlık değildir' sözünüz kabul edilir, fakat 'hattâ o kendisiyle aydınlıktır' sözünüz kabul edilmez. 'Işık' 'ışık' tır, fakat 'aydınlık' değildir. Çünkü şeyin kendisiyle sıfatlanması açıkça imkânsızdır. Hattâ onların muhakkıklarından biri sıfatlanma şekillerini açıklarken bu çeşit sıfatlanmayı mümkün görmemiştir. Çünkü sıfatlanma bir "nispet"tir ve ancak iki müteğâbir arasında düşünülebilir, oysa "şey" ile "kendisi" arasında bir tegâyür yoktur. Öyleyse burada bir nisbet düşünmek kesinlikle imkânsızdır".

Burada sunduğumuz risalenin yazarı, Seyyid Şerif lakabı kendisine alem olmuş olan Gürcânî (1340-1413) Osmanlı tefekküründe kalıcı izleri olan ve Osmanlı düşünürlerince olduğu kadar İslâm Dünyasında da takip edilmiş, çok okunmuş, birçok alanda olduğu gibi *Felsefe* ve *Kelâm* konularında da birçok eseri bulunan, özellikle İci (öl. 1355)'nin âbidevi eseri *Mevâkıf'a* yazmış olduğu şerh dolayısıyla "Mevâkıf sarihi" denmekle ma'ruf bir düşünürdür. Felsefe alanında birçok terimi açıkladığı, Osmanlıda *Ta'rifât-ı Seyyidi* diye anılan sözlüğü *Ta'rifât-ı zikre şâyân* felsefi eserlerindedir.¹⁰

Var-olanların Dereceleri Risâlesi'nin ikisi Arapça biri Farsça olmak üzere üç nüshasını gördük. Farsça olan risale Arapça yazılmış olanlara nazaran biraz daha geniş tutulmuş ve içinde birtakım şiirler de bulundurmaktadır.

Arapça yazılmış olan risalelerden biri Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Koleksiyonunda 1693 no'da kayıtlı olan eserdir. Risalede iki sayfa numaralaması bulunmaktadır. Bir numaralamaya göre söz-konusu risale 246 a-246 b arasında; bir numaralamaya göre 226 a-226 b arasındadır. Diğer Arapça risale Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde Zeytinoğlu Kütüphanesinde bulunmaktadır¹¹ ve 1020 no'da kayıtlı mecmuanın ikinci risalesidir (1020/2, 3b-4a).

Farsça yazılmış olan risale Ankara Milli Kütüphane Yazmaları Koleksiyonunda bulunan bir mecmuanın son risalesidir (60 a-65 b; 06 Mil. Yz. F.B. 136/4).¹²

10 Çeşitli basımları bulunmakla birlikte, meselâ İstanbul 1327, G. Flügel tarafından yapılmış kritik edisyonu bulunmaktadır (Lipsiae, 1845). *Ta'rifât'ta*. "Mütemmimat"ı diye adlandırılan ve geç tarihlerde yapıldığı anlaşılan ancak kimin yaptığını bilmediğimiz "mütemmimat"ı (tamamlayıcı) felsefi bakımdan birçok kıymetli malzeme ihtiva etmektedir. Ayrıca "Ta'rifât" adıyla Kemal Paşazâde'nin de bir eseri bulunmaktadır (Bkz. Dr. R. Duran, Ali Tûsî'nin *Tehâfütü'l-Felâsife (Kitabu'z-Zuhr)* çevirisi, s. 147, not. 2).

11 Bize, Zeytinoğlu Kütüphanesindeki risalenin metnini temin eden A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü mezunu Hadi Boyacı'ya burada teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz.

12 "Farsça, ta'lik yazıyla, 145 x 105-108 x 63 mm ölçüsünde, 17 satırlı, 60 a-65 b yapraklarında. . 914 (1508) tarihinde yazılmıştır" (*Milli Kütüphane Yazmalar Katalogu*, II, Hazırlayanlar: Dr. M. Cumbur, Altınay Sernikli, Dursun Kaya, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1988, s. 344, eser no: 830).

SEYYİD ŞERİF CÜRCÂNÎ'NİN VAR-OLANLARIN
DERECELERİ RİSALESİ

Rahman ve Rahîm olan Yüce Tanrı'nın adıyla,

Akılsal olarak yapılacak bir bölmeye göre, "var-olanlık"ta (mevcudiyet) varlıklar üç derecedir, daha fazla değildir.

En aşağı derece: "Gayr"la var-olan. Öyle ki ona bu "gayr" varlık verir. Bu var-olanın bir *Özü* ve özüne mugayir olan bir *Varlığı*, ve bu ikisinin de mugayiri olan bir *Varlık Vericisi* (Mûcîd) vardır.

Bu var—olanın özü düşünülduğünde, ve varlık vericisinden kat-ı nazar edildiğinde varlığın ondan ayrılması (infikâk) *nefsu'l-emr'de*¹³ mümkündür. Burada, bunu tasavvur etmek de tasavvur edilen de, her ikisi de mümkündür. Bu durum, meşhur olduğu üzere "mümkün mâhiyetler" alanında sözkonusudur.

Orta derece: "Gayr" olan "varlık"la özü gereği var-olan. Yani, öyle ki, bu var-olanın özü, bu var-olanın varlığını tam bir gerektirme ile gerektirir ve kendisi düşünülduğünde varlığının özünden ayrı olması akıl bakımından imkânsız olur. Bu var—olanın, özü, ve özüne mugayir varlığı vardır. O halde, özüne nazaran, var-olanın ondan ayrı olması imkânsızdır, fakat ayrı olmayı tasavvur etmek mümkündür. Bu, *Kelâmcılardan* çoğunun görüşüne göre Yüce Vâcibu'l-Vucûd'un durumudur.

En yüksek derece: Özüne mugayir olmayan bir varlıkla özü gereği var-olan. Bu derecede, var-olandan varlığın ayrı olmasını tasavvur etmek mümkün değildir, tersine ayrı olma ve bunu tasavvur etmek, her ikisi de imkânsızdır.

13 Bu, "nefsu'l-emr" sözcüğüyle dile getirilen konu incelenmeye değer bir konudur. Nitekim bu konuda Cürcânî'nin *Risale fi Tahkiki Nefsî'l-Emr ve'l-Fark beynehu ve beyne'l-Hâric* adıyla müstakil bir risalesi, yine Celaledin Devvânî (öl. 1502)'nin, *Nefsü'l-Emr* adıyla bir şerhi, Ali Tûsî'nin aynı konuda düşünceleri, Ali Kuşçu'nun, Nasir Tûsî (öl. 1273)'nin *Tecriid'ini* şerh ederken bu konuya değimleri bulunmaktadır. Ayrıca son devir Osmanlı düşünürlerinden İsmail Gelenbevi (öl. 1790)'nin aynı konuda müstakil bir risalesi bulunmaktadır. Devvânî'nin bu konudaki eserinin bir adı *Risâletü Nefsî'l-Emr* iken bir başka adı da *İsbâtu'l-Cevheri'l-Mufârik* veya *Risâletül-Akl el-Kül* (aynen böyle, yani "el-Küllî" değil)dür. Fârâbî'nin de bu ada yakın bir adda bir eserinin bulunduğu birtakım kayıtlarla da olsa- (A. Sayılı, "Fârâbî ve Tefekkür Tarihindeki Yeri", *Belleten*, cilt XV, sayı: 57, Ocak 1951, s. 1-64, bu risalesi için s. 22-23) düşünülürse bu kavramın yorumunda bazı genişlikler sağlanabilir ve konu dalla geniş bir perspektif kazanabilir.

Akıl sahibine gizli değildir ki "var-olanlık"ta bu dereceden daha yüksek (güçlü, "akva") bir derece yoktur. Bu, doğru çıkarım ve keskin görüş sahibi bir grup kimse nazarında Yüce Vâcib'in durumudur.

Eğer var-olanlıkta üç derece hakkında söylediklerimiz hakkında daha fazla bilgi istersen, bunu, vereceğimiz örnekte bulabilirsin: Bu, aydınlık'ın aydınlık oluşunda üç derece bulunuşunda olduğu gibidir:

Birincisi: "Gayr'la aydınlık. Yani, gayrının ışığı onu aydınlatır (ona yayılır, "istefâda"). Yer'in yüzü gibi, ki, Güneş'e karşı olmakla aydınlanır. Burada, *aydınlık*, ona mugayir *ışık* ve ışığı *yayan* üçüncü bir şey vardır.

İkincisi: "Gayr"ı olan *ışıkla*, özü gereği *aydınlık-olan*. Yani, öyle ki, onun özü, kendinden ayrılmasının (tehallüf) imkânsızlığı haysiyetiyle ışığı gerektirmesiyle ışığı gerektirir. Güneşin Cirmi gibi.

Üçüncüsü: Kendisinin *aynı* olan *ışıkla* özü gereği aydınlık-olan. Güneşin *Işığı* gibi. O, meselâ, özü gereği aydınlıktır, yoksa, özüne "zait" (eklenmiş) bir ışıkla değil. Bu bir şeyin aydınlık oluşunda düşü-nülenin en güçlüsü ve en yükseğidir.

Eğer "Işığın "aydınlık olmak"la vasıflanması nasıl düşünülebilir? Halbuki "aydınlık"ın anlamı, anlaşılıvereceği üzere, "ışığın, kendisiyle kâim olduğu şey"dir" denirse biz şöyle deriz: "Bu, avamın bildiği ve Sözlük'te "aydınlık"a mukabil verilen sözcüktür (lafız). Bizim sö-zümüz buna değildir. Biz, "Işık özü gereği aydınlıktır" dediğimizde, bununla, "o başka bir ışıkla kâimdir, öyleyse de bu ışığın "aydınlık"ı olur" demek istemiyoruz, tersine bununla şunu demek istiyoruz: Her "aydınlık" olan için husule gelen şey o şeyin gayrıladır, ve bu, *ışıkla* aydınlıktır, oysa *ışık* aydınlık olanın gayrıdır. Işık sebebiyle zuhuru kastediyorum. Oysa ışık için hâsıl olan, ışığın, özüne eklenmiş ("zait") bu *zuhur* ışıkta "en güçlü" ve "en tam"("akvâ" ve "ekmel")dır. O, tam- bir zuhur ile özü gereği zâhir-olandır. Bunda esasen gizlilik yoktur. Ye o, gayrının zuhura kabiliyeti hasebiyle gayrının açığa çıkar-ıranıdır (muzhir).

Eğer duyusal varlıklarda bu üç derecenin durumu sana açık ol-duysa, bunu, ma'kûl manevî varlıkların durumuyla karşılaştır. Aklın apaçıklığının (bedahet) gösterdiği üzere, Yüce Vâcibu'l-Vucûd'un, var-olanlıkta *en yüksek mertebede* olması gerekir.

Yüce Tanrı en iyi bilendir.

هذه رسالة في مراتب الموجودات للسيد الشريف¹

بسم الله الرحمن الرحيم

مراتب الموجودات في الموجودية بحسب التقسيم² العقلي ثلاثة³ لامتزيد عليها⁴.

أدناها: الموجود بالغير⁵ الذي يوجد غيره. فهذا الموجود له ذات ووجود يغير⁶ ذاته وموجده يغيرهما⁷. فاذا نظر إلى ذاته وقطع النظر عن موجده⁸ أمكن في نفس الأمر انفكاك الوجود عنه. ولا شبهة في أنه يمكن أيضا تصور انفكاك⁹ عنه⁹، فالتصور والتصور¹⁰ كلاهما ممكن. وهذه حال¹¹ الماهيات الممكنة كما هو المشهور.

وأوسطها: الموجود بالذات بوجود¹² هو¹³ غيره¹⁴ أى الذى تقتضى ذاته وجوده اقتضاء تاماً يستحيل معه انفكاك وجوده¹⁵ عنه. فهذا الموجود له ذات ووجود يغير¹⁶ ذاته، فيمتنع¹⁷ انفكاك الوجود¹⁸ عنه بالنظر إلى ذاته لكن يمكن تصور هذا الانفكاك، فالمتصور¹⁹ محال والتصور ممكن. وهذه حال واجب الوجود¹⁹ تعالى على مذهب جمهور المتكلمين.

وأعلاها: الموجود بالذات بوجود هو عينه أى الذى وجوده عين ذاته، فهذا الموجود²¹ ليس له وجود يغير ذاته، فلا يمكن تصور انفكاك الوجود عنه، بل الانفكاك وتصوره كلاهما محال²².

ولا يخفى على ذى مسكة²³ أن لا مرتبة في الموجودية أقوى²⁴ من²⁵ هذه المرتبة الثالثة²⁶ التى هى حال الواجب تعالى عند جماعة²⁷ ذوى بصائر ثاقبة وأنظار صائبة.

وإن²⁸ أردت مزيد توضيح لما صورناه من المراتب الثلاث²⁹ في الموجودية فاستوضح الحال فيما³⁰ نوردته³¹ في³² هذا المثال وهو أن مراتب المضيئ في كونه مضيئاً ثلاث أيضاً:

الأول³³: المضيء بالغير أى الذى استفاد ضوءاً من³⁴ غيره كوجه الأرض الذى استضاء بمقابلة³⁵ الشمس . فههنا³⁶ مضيء وضوء بغيره³⁷ [و] شئ³⁸ ثالث³⁹ إفادة⁴⁰ الضوء .

الثانى : المضيء بالذات بضوء هو غيره أى الذى تقتضى ذاته ضوء اقتضاء بحيث يمنع تخلقه عنه كجرم الشمس . إذا فرض اقتضاؤه⁴¹ لضوءه⁴² فهذا⁴³ المضيء له ذات وضوء مغاير ذاته .⁴⁴

الثالث : المضيء بالذات بضوء هو عينه ،⁴⁵ كضوء الشمس مثلاً⁴⁶ فإنه⁴⁷ مضيء بذاته لابضوء زائد على ذاته . فهذا أعلى⁴⁸ وأقوى⁴⁹ ما يتصور فى كون الشئ مضيئاً .

فإن قيل « كيف يوصف الضوء⁵⁰ بأنه مضيء مع أن معنى⁵¹ المضيء كما يتبادر إليه الإفهام⁵² ما قام به الضوء ؟ » قلنا ذلك المعنى⁵³ هو⁵⁴ الذى يتعارفه⁵⁵ العامة وقد وضع له لفظ المضيء فى اللغة وليس كلامنا فيه . فأما⁵⁶ إذا قلنا « الضوء مضيء بذاته » لم يرد به « أنه⁵⁷ قام به ضوء آخر فصار⁵⁸ مضيئاً بذلك⁵⁹ الضوء » بل أردنا به أن ما كان حاصلًا⁶⁰ لكل واحد من المضيئ بغير⁶¹ ومضيء⁶² بضوء⁶³ وهو غيره ، أعنى الظهور على الأبصار بسبب⁶⁴ الضوء ، فهو حاصل للضوء فى نفسه بحسب ذاته لا بأمر زائد على ذاته بل الظهور فى الضوء أقوى⁶⁵ وأكمل ، فإنه ظاهر بذاته ظهوراً تاماً ، لا خفاء فيه أصلاً ، ومظهر لغيره على حسب قابليته للظهور .

وإذا انكشف لك حال⁶⁶ هذه المراتب الثلاث فى الأمور المحسوسة فيقسُن عليها حالها فى الأمور المعنوية المعقولة . ومن البين كما تشهد⁶⁶ به بديهية العقل أن واجب الوجود تعالى⁷⁶ يجب أن يكون فى أعلى⁶⁸ مراتب الموجودات⁵⁹ . والله تعالى⁷⁰ أعلم .

METİN NOTLARI*:

- 1 TZ: (?) لامن بدمها 4 TZ: ثلاث 3 TZ: التقييم 2 SE: رحمه الله 1 TZ: وعن توجده yerine عن موجدہ 8 TZ: تغييرها 7 TZ: تغيير 6 SF: بالغير اى 5 TZ: تغيير ذاته ويوجد تغييرها فذا نظر الى ذاته وقطع النظر عن توجده الى tekrar yazılmış. 9 SE: ولاشبهة في انه يمكن أيضا تصور انفكا كه عنه.
- 10 TZ: غيرا 14 TZ: yok. 13 TZ: يوجد 12 TZ: على 11 SE: فالتصور والتصوير 10 TZ: مشهور 20 TZ: yok. 19 TZ: الموجود 18 SE: ويمتنع 17 TZ: تغيير 16 TZ: الوجود 15 TZ: Kısaltma ile yok. 22 TZ: هو عينه اى الذى وجوده عين ذاته فهذا الموجود 21 SE: فان 28 SE: yok. 27 TZ: yok. 26 SE: في 25 SE: اعلى 24 TZ: انه 23 TZ: مع şeklinde. 29 TZ: ضوء اما 34 SE: yok. 33 TZ: وفي 32 SE: اوردہ 31 TZ: في ما 30 TZ: الثالث 29 TZ: افاد 40 SE: ثلاث 39 TZ: وهى 38 TZ: وتغييره 37 TZ: فهنا 36 TZ: مقابلة 35 TZ: ضوء آخر 41 TZ: yok. 45 TZ: المضى له ذات وضوء مغاير ذاته 44 SE: كذلك 43 SE: لضوء 42 SE: اقتضاء 41 TZ: yok. 49 TZ: yok. 48 TZ: افضل 47 SE: فانه مثلا 46 SE: yok. 46 SE: متوقت yerine هو عينه 50 TZ: yok. 56 TZ: yok. 55 SE: يتعارف 54 TZ: هذا 53 TZ: معنى 52 TZ: الاوهام 51 TZ: yok. 57 TZ: yok. 62 TZ: yok. 61 TZ: لغير 60 TZ: فصلا 59 TZ: لذلك 58 SF: yok. 63 TZ: الموجودية 68 SE: اعلا 67 SE: yok. 66 TZ: yok. 66 TZ: يشهد 65 SE: تشهد 64 TZ: سبب 64 TZ: افضل 69 SE: yok.

* Kısaltmalar: TZ: Tavşanlı Zeytinoğlu Kütüphanesi; SE: Süleymaniye Esat Efendi Koleksiyonu